

КУЛИК О. І.,
аспірант кафедри господарського права
(Донецький національний
університет імені Василя Стуса)

УДК 346.7

ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРЕРАХУНКУ «ЗЕЛЕНОГО» ТАРИФУ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Статтю присвячено порядку встановлення та перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії. У статті проаналізовано положення чинного законодавства України щодо порядку встановлення та перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії. За результатами проведеного дослідження розроблено низку практичних рекомендацій.

Ключові слова: альтернативні джерела енергії, «зелений» тариф, порядок встановлення та перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання, що виробляють електроенергію з альтернативних джерел.

Статья посвящена порядку установления и пересмотра «зеленого» тарифа субъектам хозяйствования, производящим электроэнергию из альтернативных источников энергии. В статье проанализированы положения действующего законодательства Украины о порядке установления и пересмотра «зеленого» тарифа субъектам хозяйствования, производящим электроэнергию из альтернативных источников энергии. По результатам проведенного исследования разработан ряд практических рекомендаций.

Ключевые слова: альтернативные источники энергии, «зеленый» тариф, порядок установления и пересчета «зеленого» тарифа субъектам хозяйствования, производящим электроэнергию из альтернативных источников.

The article is devoted to the feed-in tariff setting and recalculation procedure. This article analyses the Ukrainian legislation on feed-in tariff setting and recalculation procedure. The expected outcomes of the research should be an implementation of the practical recommendations by the Government and Legislators into Ukrainian legislation.

Key words: alternative energy sources, feed-in tariff, feed-in tariff setting and recalculation procedure.

Вступ. Сьогодні щонайменше 61 країною запроваджено механізми для розвитку та стимулювання альтернативної енергетики, серед яких провідне місце посідає «зелений» тариф. Це привело до глобального залучення інвестицій в альтернативну енергетику, переважно в сонячну та вітрову. В Україні також запроваджено «зелений» тариф, який активно використовують виробники електроенергії з альтернативних джерел, оскільки це гарантує їм продаж енергії «зеленого» походження з додатковим стимулюванням.

Встановленню та перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання властивий свій спеціальний порядок, визначений нормативно-правовими актами України. Однак на практиці суб'єкти господарювання часто стикаються із проблемами та прогалинами в законодавстві, що свідчить про недосконале нормативно-правове регулювання цих відносин.

В юридичній науці окремі аспекти альтернативної енергетики і «зеленого» тарифу досліджували С. Білоцький, А. Вершинін, Г. Джумагельдієва, М. Кузьміна, С. Свірков та ін. Проте недостатньо дослідженими і такими, що потребують подальшого аналізу, залишаються питання порядку встановлення та перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії.

Постановка завдання. Метою статті є конкретизація порядку встановлення та перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, на основі системного аналізу норм законодавства України у сфері використання альтернативних джерел енергії та розроблення пропозицій щодо вдосконалення зазначеного порядку.

Результати дослідження. Суб'єкти господарювання й інші учасники відносин у сфері господарювання здійснюють свою діяльність у межах встановленого правового господарського порядку, конституційні основи якого закріплені в ст. 5 Господарського кодексу (далі – ГК) України. Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів. Цією ж статтею закріплюється право кожного на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом [1].

Отже, суб'єкти господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, мають здійснювати таку діяльність у межах установленого господарського порядку, додержуючись вимог законодавства.

Чинним енергетичним законодавством закріплене стимулювання суб'єктів господарювання до виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії шляхом встановлення їм «зеленого» тарифу, тобто спеціального тарифу, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, зокрема на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (а з використанням гідроенергії – лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями) (ст. 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії»).

«Зелений» тариф встановлюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП), на електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики, зокрема, на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблену лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями) (абз. абз. 1, 2 ст. 9–1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії»).

На НКРЕКП покладено обов'язок встановлювати «зелений» тариф суб'єктам господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, за кожним видом альтернативної енергії та для кожного об'єкта електроенергетики або для кожної черги будівництва електростанції (пускового комплексу).

З метою конкретизації загальних положень, що визначені вищевзгаданим законом, постановою НКРЕКП № 1421 від 2 листопада 2012 р. затверджено «Порядок встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу на електричну енергію для суб'єктів господарської діяльності та приватних домогосподарств» (далі – Порядок).

Саму процедуру встановлення «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання, закріплену вищевказаним Порядком, можна стисло представити так.

Спершу заявник подає до НКРЕКП заяву належної форми щодо встановлення йому «зеленого» тарифу та додає до неї визначені Порядком документи, а саме:

- пояснювальну записку з детальною інформацією про суб'єкта господарювання (форма власності, встановлена потужність та інші характеристики об'єкта електроенергетики);
- розрахунок собівартості виробництва електричної енергії на об'єкті електроенергетики з альтернативних джерел енергії (додаток 2);
- обґрунтування статей і елементів витрат собівартості виробництва електричної енергії на об'єкті електроенергетики з альтернативних джерел енергії (копії договорів

на закупівлю товарів, робіт і послуг, довідку про чисельність персоналу, довідку про балансову вартість основних фондів із розбивкою за групами станом на дату подання заяви щодо встановлення «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання);

– пояснювальну записку до проекту будівництва об'єктів електроенергетики з використанням альтернативних джерел енергії;

– копію зареєстрованої декларації про початок виконання будівельних робіт або дозволу на виконання будівельних робіт, виданих відповідно до вимог Порядку виконання будівельних робіт, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 466;

– копії технічних умов приєднання до електричних мереж електроустановки, яка виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії;

– копію зареєстрованої декларації про готовність об'єкта (або черги будівництва електростанції (пускового комплексу)) до експлуатації або сертифіката, виданих відповідно до Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 461;

– копії кошторисної частини проектної документації будівництва об'єктів електроенергетики з використанням альтернативних джерел енергії.

Наступним кроком є розгляд структурним підрозділом НКРЕКП заяви щодо встановлення «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання та доданих до неї документів, у разі надання заявником повного пакета документів. Такий розгляд триває протягом 30 календарних днів зі дня надходження пакета документів, потім структурний підрозділ НКРЕКП готує та подає матеріали на засідання комісії. Про ухвалення рішення щодо встановлення або відмови у встановленні «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання письмово повідомляється протягом 5 робочих днів зі дня ухвалення такого рішення. У разі надання неповного пакета документів, визначеного п. 2.1 Порядку, заява щодо встановлення «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання не розглядається, про що НКРЕКП повідомляє заявника у письмовій формі в 5-денний строк зі дня надходження таких документів до НКРЕКП та повертає їх заявнику.

Рішення щодо встановлення «зелених» тарифів і фіксованих мінімальних розмірів «зелених» тарифів для суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, ухвалюються на засіданні НКРЕКП у формі відкритого слухання. Такі рішення розміщуються на офіційному веб-сайті НКРЕКП та публікуються в інформаційному бюлетені НКРЕКП.

Саме так законодавець врегулював спосіб встановлення «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання.

Водночас Порядком визначено лише одну підставу для відмови у встановленні «зеленого» тарифу, а саме: надання суб'єктом господарювання недостовірної інформації в поданих документах (п. 2.5. Порядку).

Законодавством у сфері альтернативної енергетики передбачається низка вимог, яким мають відповідати суб'єкти господарювання для встановлення їм «зеленого» тарифу. Зважаючи на те, що невідповідність таким вимогам виключає можливість отримання суб'єктом господарювання «зеленого» тарифу, варто було б визначити як підставу для відмови у встановленні «зеленого» тарифу саме невідповідність умовам для його встановлення.

Надання недостовірної інформації в поданих документах повинно мати більш негативний характер. Якщо суб'єкт господарювання подає неправдиві відомості для отримання «зеленого» тарифу, дії його посадових осіб варто перенести в площину адміністративної відповідальності, а в деяких випадках надання завідомо недостовірної інформації такі дії можуть бути кваліфіковані за ст. 190 («Шахрайство») Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Тому пропонується п. 2.5. Порядку викласти в такій редакції: «Підставою для відмови у встановленні «зеленого» тарифу є невідповідність вимогам для встановлення «зеленого» тарифу, визначеним Законом України «Про альтернативні джерела енергії». Надання суб'єк-

том господарювання завідомо недостовірної інформації в поданих документах призводить до передбаченої законом відповідальності».

Окрім установлення суб'єктам господарювання «зеленого» тарифу, Порядком врегульовано питання його перерахунку. Так, «зелений» тариф для об'єктів електроенергетики, введених в експлуатацію до 31 грудня 2024 р., не може бути менший за фіксований мінімальний розмір «зеленого» тарифу, який на дату останнього в кожному кварталі засідання НКРЕКП перераховується в національну валюту за середнім офіційним валютним курсом Національного банку України (далі – НБУ) за останніх 30 календарних днів, що передують даті такого засідання (п. 1.7. Порядку).

Для забезпечення від коливань курсу євро та впливу інших об'єктивних чинників п. 1.8. Порядку визначено спеціальну формулу, за якої обраховується «зелений» тариф із прив'язкою до офіційного курсу євро.

Такий спосіб розрахунку «зеленого» тарифу дозволяє дотримуватися справедливого балансу в розмірі коефіцієнта зеленого тарифу. Якщо розмір «зеленого» тарифу буде занадто великим, це призведе до занадто активного відгуку ринку, та держава буде стимулювати виробництво електроенергії з альтернативних джерел енергії більше, ніж це потрібно. Та навпаки, якщо розмір «зеленого» тарифу буде занадто малим, державі не вдасться залучити достатньо інвестицій, що унеможливить стимулювання альтернативної енергетики, визначене, зокрема, Національним планом дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р.

На практиці трапляються випадки, коли через незбалансовану ставку «зеленого» тарифу навіть потужні європейські економіки змушені були різко скорочувати коефіцієнт останнього (Німеччина в лютому 2012 р.) або ж упроваджувати суворі обмеження на встановлену потужність енергетичного обладнання, як Франція (2011 р.) та Іспанія (2008, 2010 рр.). Деякі держави пішли навіть далі, припинивши встановлення «зеленого» тарифу на електроенергію, що вироблена на новому обладнанні (Іспанія в січні 2012 р., штат Новий Південний Уельс в Австралії у квітні 2011 р.).

Вдалим видається досвід законодавчого урегулювання зазначеного питання в Республіці Словаччина, де розмір «зеленого» тарифу визначається щорічно залежно від індекса інфляції та гарантується на 12 років. Водночас припускаються темпи інфляції в межах від 2,6% до 3,9% для коригування «зеленого» тарифу [2].

Дещо інакше врегульовано питання обсягу купівлі електричної енергії з альтернативних джерел енергії та її вартості в законодавстві Республіки Польщі, де Кабінет Міністрів встановлює обсяг електроенергії, яка може бути викуплена за «зеленим» тарифом, на наступний рік [3].

Отже, на НКРЕКП покладено обов'язок перераховувати «зелений» тариф щоквартально за установленою формулою та на підставі курсу євро, установленого НБУ станом на дату встановлення роздрібних тарифів для споживачів на розрахунковий місяць. Зважаючи на досвід правового регулювання вказаного питання країнами Європейського Союзу, можна пропонувати змінити формулу перерахунку «зеленого» тарифу, врахувавши індекс інфляції. Також заслуговує на увагу іноземний досвід щодо законодавчого закріплення права уряду на визначення обсягу електроенергії, яка може бути викуплена за «зеленим» тарифом на календарний рік.

Інша проблема виникає у зв'язку з тим, що всупереч установленому законом обов'язку НКРЕКП щоквартального перегляду «зеленого» тарифу, визначеному п. 1.7 Порядку, з боку державного органу трапляються випадки недотримання цих норм.

Судами вищих інстанцій неодноразово констатувалося порушення НКРЕКП зазначених норм Порядку, однак у попередній редакції від 3 вересня 2013 р., за якої НКРЕКП мало здійснювати такий перерахунок кожного місяця (ухвала Вищого адміністративного суду України від 9 лютого 2017 р. в справі № К/800/27900/16, ухвала Вищого адміністративного суду України від 16 березня 2017 р. в справі № К/800/28681/16) [4; 5].

На практиці в суб'єктів господарювання, яким установлений «зелений тариф», можуть також виникати інші проблеми, пов'язані з недосконалим правовим регулюванням

вказаного питання. Так, навіть визнавши судовим порядком дії НКРЕКП щодо встановлення розміру коефіцієнта «зеленого» тарифу неправомірними, суб'єкт господарювання отримав відмову з боку державного органу в перерахунку йому «зеленого» тарифу. Зокрема, листом від 12 грудня 2016 р. НКРЕКП відмовила в здійсненні перерахунку «зеленого» тарифу суб'єкту господарювання, мотивуючи це тим, що жодним нормативним актом не передбачено встановлення тарифів за розрахунковий період, що минув. Суб'єкт господарювання був вимушений повторно звертатися до суду з позовом про поновлення своїх прав шляхом визнання протиправною зазначеної відповіді НКРЕКП (постанова Хмельницького окружного адміністративного суду від 2 березня 2017 р. в справі № 822/2753/16) [6].

Проте суди не завжди стають на бік суб'єктів господарювання під час вирішення аналогічних позовів. Так, у постанові Окружного адміністративного суду м. Києва від 24 квітня 2015 р. зазначається, що визначений позивачами спосіб відновлення порушеного права (визнання протиправною бездіяльність та зобов'язання ухвалити рішення) не є належним способом захисту порушених прав. На думку суду, позивачі фактично просять втрутитися в господарські відносини між ними та ДП «Енергоринок». Щоправда, з такою позицією суду першої інстанції не погодився суд апеляційної інстанції, скасувавши зазначену постанову та задовольнивши позовні вимоги в повному обсязі.

Стан нормативно-правового регулювання вказаної сфери, за якого суб'єктам господарювання доводиться звертатися до суду для захисту своїх прав, реалізація яких гарантована законодавством України у сфері альтернативної енергетики, покладаючись водночас на вирішення спору на свою користь, є неприпустимим, і в контексті низького рівня довіри до судової влади в Україні відлякує потенційних інвесторів.

За таких умов можливим є запровадження відповідальності посадових осіб НКРЕКП за нездійснення щоквартального перегляду «зеленого» тарифу без поважних причин.

Водночас відповідальність за порушення порядку встановлення та дії «зеленого» тарифу не має бути односторонньою. Цікавим є досвід Республіки Польщі, де передбачається також і відповідальність посадових осіб тих підприємств, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії. Так, якщо зазначений суб'єкт господарювання не виконає встановлених контрактом умов щодо постачання електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, він зобов'язаний виплатити суму комісії, яка становить різницю між виробленою електроенергією, та такою, що мала бути виробленою, помноженою на половину встановленої договором ціни (RES Act, Art. 170. 6.). На керівника суб'єкта господарювання також може бути накладений штраф, але не більше 300% його заробітної плати (RES Act, Art. 172) [7]. Наведений досвід заслуговує на увагу та потребує самостійного вивчення з метою запозичення і запровадження такої відповідальності у вітчизняному законодавстві.

Висновки. Отже, проведені дослідження дозволило сформулювати напрями вдосконалення порядку встановлення та перерахунку «зеленого» тарифу, як-от:

1. Закріплення підстав для відмови у встановленні «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання.
2. Зміна формули перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання з урахуванням у ній індексу інфляції.
3. Закріплення за Кабінетом Міністрів України права на визначення обсягу електроенергії, яка може бути викуплена за «зеленим» тарифом на календарний рік.
4. Запровадження відповідальності посадових осіб НКРЕКП за нездійснення щоквартального перегляду «зеленого» тарифу без поважних причин.
5. Запровадження відповідальності посадових осіб суб'єкта господарювання, що виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, за невиконання умов щодо поставки електроенергії.

Реалізація вищевказаних напрямів передбачає внесення змін до Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу на електричну енергію для суб'єктів господарської діяльності та приватних домогосподарств, зокрема до п.п. 1.7, 1.8. та 2.5.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. С. 144.
2. Klein A., Held A., Ragwitz M., Resch G., Faber T. (2007). Evaluation of different feed-in tariff design options: Best practice paper for the International Feed-in Cooperation. 2007. URL: http://www.feed-in-cooperation.org/wDefault_7/download-files/research/Best_practice_Paper_3rd_edition.pdf].
3. The Act on renewable energy sources, Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialny chźródłach energii (Dz. U. 2015 poz. 478). URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150000478/T/D20150478L.pdf>.
4. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 9 лютого 2017 р. по справі К/800/27900/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64658493>.
5. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 16 березня 2017 р. по справі К/800/28681/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65503178>.
6. Постанова Хмельницького окружного адміністративного суду від 2 березня 2017 р. по справі № 822/2753/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65132306>.
7. RES LEGAL (2018): Legal sources on renewable energy. URL: <http://www.res-legal.eu/search-by-country/poland/single/s/res-e/t/promotion/aid/tenders-feed-in-tariff/lastp/175/>.

ПІГАРЕВА Г. І.,

асистент кафедри спеціально-правових
дисциплін
(Донецький державний
університет управління)

УДК 341.49:346(045)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті проаналізовано питання особливостей реалізації норм міжнародного права у господарському судочинстві. Конкретизовано значення судової практики та міжнародно-правових стандартів у господарському судочинстві України. Підкреслено, що Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та рішенням Європейського суду з прав людини належить особливе місце серед норм міжнародного права у сфері господарського судочинства.

Ключові слова: норма міжнародного права, господарське судочинство, судова практика, міжнародні стандарти, Конвенція, Європейський суд з прав людини.

В статье проанализированы вопросы особенностей реализации норм международного права в хозяйственном судопроизводстве. Конкретизировано значение судебной практики и международно-правовых стандартов в хозяйственном судопроизводстве Украины. Подчеркнуто, что Конвенции о защите прав человека и основных свобод и решениям Европейского суда по правам человека принадлежит особенное место среди норм международного права в сфере хозяйственного судопроизводства.

Ключевые слова: норма международного права, хозяйственное судопроизводство, судебная практика, международные стандарты, Конвенция, Европейский суд по правам человека.

